

UNIVERSAL
LIBRARY

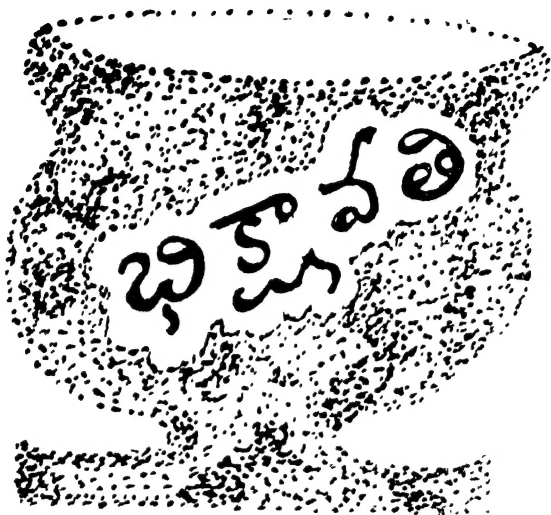
OU_204553

UNIVERSAL
LIBRARY

పంజాబీ కాళిదాసు

అన్ని హక్కులూ

కా లి దా న్ను వి

ర చ న ; 1936

ప్రథమ ముద్రణ ; మే, 1937

ద్వితీయ ముద్రణ ; డిశంబర్, 1951

ప్రతి బే ల

రూ పా యి న్న ర

భాషాశ్రవణ ప్రవేశపరీక్షకు పఠనీయముగా
“భిక్షావతి” ని నియమించిన ఆంధ్ర విశ్వ కళా
పరిషత్తు వారికి నాకృతజ్ఞత.

— వజ్రల కాళిదాసు.

ప్రతు ల కు

వజ్ఞు ల కాళిదాసు

ప్రవాసి సంపాదకుడు

జంషెడ్ పూర్.

(బీహార్)

ముద్రణ

మోడల్ ప్రింట్రింగ్ వర్క్స్

సాక్షి

జంషెడ్ పూర్.

భిక్షావతి. ౧.

అకలి మంట నాకడుపుటంచుల దాటి గహించునేమియున్
జేకురదాయె; జల్లనగు చేతులనొక్కఫలమ్మె, యేదియో
యేక రుదైకమూర్తియును నీయగజాలఁడె? ట్టున్ని వారణో
చ్చోకమె జన్మసిద్ధియునుచున్ విలపించెను దీనురాలికిన్.

కడుపునగన్న యొక్క పసికందు ట్టుఁగాగ్ని సహస్రకీలలన్
బడి, కొనయాపుతోఁ దెలుపు వానిన నత్తురులేని మోముపై
ముడుగులతోడఁ గన్నులన మూఁగఁగఁ బల్కెను నశ్రుమాలికల్
జడిగాననుండె, నేకడుపు చల్లని తల్లియు బ్రేమచూపదో!.

ఈపసికూన ప్రాణముల నిచ్చినవారలుగా, మదీయ సా
తాపమయూధ జీవిత సుధాకరిమూర్తులుగాఁ నలఁతు, మీ
యోగినియంతె యింతె యివఁడోయి మహాత్ములు, పూర్వజన్మదు
శ్శాపవశమ్మునన్ గరము సాచుచువేడెను బిచ్చకత్తెకున్.

వెలుతురులోనఁ గన్నులను విప్పిననాఁడె సశించెదండ్రు. యా
 పశ్చిమము నాఁడుగాఁ బుడమిపైఁగల యాశలవెల్లఁ బూర్తిగా
 దళితములయ్యె; నెన్నడును తారలురాని యంతరాత్రిగా
 నిలుచుచుభావి మాయెరుట, స్నిగ్ధమతుల్ గరుణిపుడీమమున్.

తిరియును వీధివీధులఁ బ్రతిక్షణమున్ నడిరేయిదాక నె
 వ్వరయిన నింతయన్మమును వైచెదరేమొ యటంచుఁ, గానియా
 తురపడు సన్ను జాలికనుదోయిఁ గనుఁగొనువారె లేరు—ఏ
 కరణి శమించు నాకడుపుఁ గాఁచుతుభాగ్ని సహస్రకీలికల్.

మునుపడు నాదర్శిద్రమెటు పోవగ నెచిసనాకునియ్యెడన్
 దిచుటకుఁదిండి, నిచ్చుటకునీడ, ధాంకఁ బట్టలేవు; నా
 యనుకొన నొక్క-యీశువె యంతయుఁగాఁ దనివోవునాకునే
 జననియుఁ బట్టెడన్నము నొసంగఁగఁ జాలదొ సహస్రపాత్యయై.

అలదురు దాననా పిడికెడన్నము చాలక చావునోటిలో
 పలఁ బడిపోవునాదు కనిప కనిఁ జూచి, కరాళరాత్రీగాఁ
 దలపుల కందునాదు భవితవ్యమునొది వ్యధన్ వహింతునా—
 పిలవలవోవుమమ్ముఁ గనిపెంచిన యే యమయైఁజూడదో!

రేవగ లాసమాయంగ, దరిద్రకరమ్ముది చాచినట్లే మో
డై వివశమ్ము కావలయు నంతియె, బీదయెలుంగు శూన్యమై
పోవలె నంతెకాని యెటుపోయిన నెంతని మొర్రొప్పెట్టినన్—
ఈవెలి వడ్డజీవిత మొకించుకజాలిం గరాచుజాలునా?

కాలమహారగమ్ము చుంగల్ వెలిగ్రక్కుచు, రెండురెండుగాఁ
జీలిననాలుకల్ - వెలుగుఁ జీసటిగా మెలిపెట్టి మాదు వ్రా
ణాలగ్రసించుచున్నది యీక్షణ మాసలు మారిపోవఁగా;
జాలి, సుధాన్నమేకకపు చల్లని తల్లియు నీయఁజాలదో.

వైభవభోగముల్ కనులపైఁదెరఁ గప్పిన వేళ నెన్నడో
యేభవమందు నావలెనె యెడ్చినవారికి నీయకుంటినో
యీభవమందు నాకటికి నింతని కుందుచుంటి; భావిపూ
ర్వోభయకాల విజ్ఞులకు నూహలకందు దరిద్రమక్కఱల్.

లాగద పిచ్చిని న విచయబుర వేడెను నాయెలుంగు మీ
మ్మొగరిగిప జాలదొకొ—మూడుదివమ్ముల యుత్తుక్కొడ్లతో
సంగనుమీప, శుష్కవదనాబున నారట మానరింకగాఁ
గొంగిన చిన్నబిడ్డఁ గనుగొను కృపాకలితైక మూర్తులై.

తికమకలాడు సంగములు తిండికినై యడియఁసకానికో
రిక సళియించు పాణులు దరిద్రతమోంగణ వీధినుండి వే
డుకొనుచునున్న వారలు కడుంగడు దీనముగాగ, మమ్ముఁజూ
చి కరుణతోడ నేదో దయసేయుడి యాకలి తీర్చుకొంటానన్.

దళితాశా కుసుమమ్ము, లాతపవిదగ్ధ ప్రేమ భావాంకుర
మ్ములు, వాతాహత సౌఖ్యపత్రములునై భూకంపకల్లోల ఘో
షల దాడిద్ర్యమునిండి నాబ్రతుకు వృక్షంబల్లనన్ గూలె, నే
స్రళయంబోయిక నేల, నారకగతుల్ పృథ్వీక్షమీభూమినే.

కడుపును భగ్గుభగ్గుమని కాల్చుచునున్నవి మంట లెట్లుగా
నడగును, భావిభూతనిశితాకృతి చూపులనుండి యేగతిన్
దుడుచుకపోవు, గంటకతతుల్ తెగనిండిన జీవితమ్మునన్
విడివడు తెట్టులన్ రుచుల నింపుమనోజ్ఞ తరస్రసూనముల్.

పరుషమ్ముల్ వచియింతు రేమిటికి, గోపస్ఫూర్తి కల్లెట్టినే
తురదేలా, నవమందహాస చకితోత్ఫుల్లమ్ములౌ కన్నులా
కరణిన్ ద్రిప్పెదరేల, మాకడుపులోఁ గార్చిచ్చుగా రేగు దు
ర్భరమా తుత్తునఁ బెట్టుమా మొరలు చేరలేద మీకర్ణముల్

రెక్కలు లేని పక్షులు భరింపఁగఁ జాలని గాలితాకునన్
దిక్కులు గానకుండెడిగఱిన్ గడుపున్ దహించుచు నాకటన్
జొక్కుచు నానవెట్టుకొనుచున్ విలపించుచు నున్నయట్టి మ
మృక్క-టి కమ్మునిండఁ గని ప్రాణములన్ దయచేయుడి ప్రభుల్.

లసువులు తాళలేవు తుదియాకిలియే యిదియేమొ, యింత వె
క్కసమగు హీనజన్మముచు గాచుట శిథిల పాపముద్రనో;
విసమును మ్రొగి ప్రాణములు వీడుదుమన్నచు, శేతగ్రుడ్డు నా
నిసువు, భరింపలేదు జననీ ప్రణయమొడబాటు మాటనే.

బ్రదుకుటెడఁగోరినదిగు పాంథుల మేమిటఁ, గానిమాకుఁదో
చదు మృగత్వస్థయేనియుచు సతసమున్ క్షణమైనబొందఁగా;
ఎవరొగ నిష్పనిత్యమొకటే పెరుభూతము నోరువిచ్చి మ
మ్ముఁ దినుటకోయనన్; తరుగఁబోవునుడి దూరదృష్టమత్కథల్.

నావిధి యొక్కటే బ్రతుకునన్ ననునిల్చుచు నున్నదైన నా
శావధి నాకునయ్యదే, సుఖాంతముగాఁ బరిణామమందఁగా
దేవునివేషకొందును ప్రతిక్షణమున్ “నిజకందు నాచిరం
జీవిని పెద్దసేసి మరణింపఁగ నీయుమున” న్నటంచెదన్.

కెవ్వమటంచు నానిసుపు కేకలు వీచులయాదు సోకఁగా
నెవ్వధినిల్పుఁ బ్రాణము, లొకించుక జాలినహించి యాయరో
యెవ్వరు నొక్కకానియు. నదేపదివేలుగ, మృత్యుదృష్టిదా
దవ్వల నున్నవారి కమృతమ్ము నొసాగిన రీతి నొనెడన్.

కాలముగిర్రుసన్ దిరుగుఁగాని యణమ్ము యుగమ్ముపోలికన్
గ్రాలుచుఁదోచు మాకడుపఁ గాల్పుచు నాకలిచిచ్చు లేగు నీ
వేళఁ; బ్రపంచమెల్లఁ బడవీచ్చుతి బొది త్వన్ గభీర వా
తాళము జేరుచుఁడెడు విధంబునఁ దోచుచునున్న ద్వియ్యెడన్.

ఇంతగ నేళ్ళు మామొరల నెవ్వరు వీచులఁ జేర్చకేల, యా
వంతయు జాలి చూపులనెయ్యెనుఁ జూడరదేల, చూచినన్
స్వాంతము రాయిచేసుకొనినట్లుగఁ బోయెదరేల—లేగయీ
గొంతుకళోన లోకమునకున్ వెనుకన్ గరుణాలవాంకమున్.

మీరు మహానుభావులకు మీనడమిఁదెన ప్రోనలందు మీ
తీరునఁ బొట్టచేతఁగొను దీనులువాదమునైన విల్పగా
లేరు, నభిషేకంబున వెలింగెడి చుక్కఁబూస, మేమథో
నారకగర్భజీవుల మఁక మరిమాగతి యేమిచెప్పుదున్.

జీతమెల్ల భగ్నము చీకటి పాలము పోయితి భి
క్షావతియైన యాయబల సాచిన యాకలిచేయశూన్యమే
ప్రోవులుసేసె; జాలితలఁపుల్ కదలించెడు నామెయేఁపు శూ
న్యావసథమ్ముఁ జొచ్చినది, యామెకు సర్వము నికశూన్యమే

అభిక్షావతి పొట్టచేతఁగొని హా! హా! యంచు జ్వాలాత్సుధా
క్షోభాఁపిత మూర్తియై కరుణకున్ జోహారులన్ జేయ నా
శాభావంబునఁ, సూర్యరెవ్వరును, విశ్వమెల్ల కాతివ్య కాం
క్షాభూమున్నమొ లేక జాలిలవలెనై మృత లేనోభుకన్.

నెలుగున్ నీరసము లేకమై వెలయునావేళన్ రహస్యముగ్గాఁ
గలసోశల్ నరికించుఁ గష్టసుఖసౌదగ్యముగ్గాఁ, గానియా
ఁలనీలాంధనిశీతముఁపటలి యాపిర్భావముగ్జెంది యే
నెలుగున్ నీరసము లేకమై జేగనీయక భువిన్ విశ్రామముగ్జెందినో!

అనునిస్సహవేళ సరుణాదుణ కాంతులు పశ్చిముఖమునన్
బ్రాహ్మకొన్ గరాళముగు రాతి, రక్కసి నోటియగు నీ
భూమిపడన్ ప్రసరించిన కవోష్ణపు నెత్తురధారిలంచు నే
నోమలిసావుఁ బోలికలె యూహలకందిన వామెయ్యెడన్.

దాడిద్రాసుర ఘోరదంష్ట్రలనఁగాఁ దారల్ నభోపీధి వి
 ప్సారెణ, వైద్యుతదీపపాలి త్రిదివాశాంతంబులే వెల్లగా
 బారుల్ బారులుగా వెలింగినవి విభ్రాజోజ్వలత్ చంచలా
 కారస్ఫుర్తి, శివాలయానమొరసెన్ ఘంటారవంకారముల్.

ఆఘస్రాంతమునండు సర్వమును నూహతీతమైతొచి యే
 దోఘోషన్ వెలిగ్రక్కుచుండె, బురవీధుల్ చిత్రచిత్రాకృతి
 శ్రీఘటమ్ములు వోలెనుండె ఘటనాస్పష్టిప్రకారమ్ము—అం
 దాఘంటారవ మొక్కలేమొరసెన్ బ్రత్యాసన్నమై యామోక్షన్.

ఆ శివాలయ ఘంటారవంతరముం
 నాత్మకున్ మాత్రమండు నాహ్వనమేమి
 యిమిడియున్నదో, యాశయో యేమొకాని
 యామోహదమలు నడచెఁ దమంత నటకు.

భిక్షావతి. ౨.

గంభీరంబులు, పూర్వవైభవ

కళాఖండంబు, లాశ్చర్యసం

రంభగ్నోతకముల్, శిలామయము,

రార్యావర్త శిల్పప్రభా

జ్ఞాభక్తి టనా ప్రదేశములు,

ప్రాచీనోరు దేవాలయ

స్తంభఁబుల్ గనిపించె వత్సర

సహస్రప్రాయ నిక్షేపముల్.

గ్రావాకల్పిత కుడ్యము
 బావిద్ధ పురాణ సత్కథాంచిత బహుచి
 త్రావిష్కృతముల్, శిల్పక
 శావివృతములు, పురావీలాసస్ఫుటముల్ .

మలకన్న వలపుకోర్కెలు నిండగాఁగొండ
 యండలం దిరుగాడి సట్టికతలు,

ముక్కంటికొపానఁ బూవిలుకాఁడు చ
 య్యననింత బూడిదయైన కతలు,

జడతోన మిన్నటి వడినెల్ల పులితోలు
 దాల్చుచిలిపిన యందాలకతలు,

వెలదివేసముఁ బూని వెన్నుండు జడదారి
 వలపుతలంపు దొంగిలినకతలు,

కారుచీకటిరేయిఁ జుక్కలవి నవ్వఁ
 బుర్రెలన్దాల్చి సంతసమున మునింగి
 శివుడు ప్రళయతాండవమును చేయుకతలు
 చిత్రముగ హతిగోడలఁ జెక్కఁబడియె .

క్షీరసాగరములో శ్రీసతీసహితుడై

పవ్వళించిన లోకసాలకుండు,

యమునాతటాబువై యనుబాలికాహాస

లీలలాడేలు గోపాలకుండు,

దండకాటవిని సీతాదేవితో బండ్ల

శాలనుండిను రాసుచంద్రమూర్తి,

సుష్టిమన్నిననీ సుతులవీచుచుండె

రాయచేసుకొను సర్వజ్ఞమూర్తి,

యాపిశాలకుడ్యమ్ములయంగు జిత్ర

ములుగ, జీవశాస్త్రాధిములుగ, శిల్ప

జీవములుగ హృదయ యశస్విహ్నములుగ

సక్కాముఁగొల్పు నీతులఁ జెక్కబడిరి.

యోవన మనోజ్ఞపూర్ణావయవ సహితలు

భావభంగిచూత్రణయ విభ్రమపింఛ

లస్సరః కామినీ స్వరూపాచితలస

సంగనల సగ్నచిత్రము లుడుఁగలవు.

ఏశకమగుదు నెవ్వడవి

సృష్టియొనర్చెనొ, వానికిర్తి యా

శాశలఁజేర శాశ్వతములై

యవి కన్పడెఁ జూచువార లా

వేశిత చిత్తులై కరము

విభ్రమముం గనగోపురమ్ము లా

కాశముఁ జేరఁ బోవునటుగాఁ

గనిపించె మహాన్నతమ్ములై.

కన్నుల భక్తిసంభ్రమము

గాఢముగా, హృదయాస వాగతీ

తోన్నత భావముల్ వొడమ,

నూహలవేరుస్ఫుటుల్ నశింప సం

పన్నులు బీదలందరు

సమానముగా నడయాడనైస యా

తెన్నున నామెయొక్కతెయె

దేవునిప్రేమకుఁ బాత్రకాదొక్కో!

సనిలాసముగఁబోవు యవకుండొకఁడామె

నాచాదమస్తక మరచిపోవు,

వాడిబట్టలన్ గట్టి నమచువాడొకఁడామె

జూచినయాతఁ గన్పనునిలేచు,

బూయఁపొడ్డున్ గొని పోవువాడొకఁడామె

గనినంత నెక వెక నునుచునప్పు.

నిశ్చయ స్థయైఁకె నివేదితనస్తువుల్

దెచ్చుచు నానెరుఁ దిట్టిపోయు,

బాడుచులున్ బిచ్చుసిల్లలు పకవకనగి

యామెదెసనైనఁ జూడక యగుగువారు—

అతివాలయకద్యమ్ము లాదుఁగలుగు

శిలలె నగుణకు సూత్రైఁకె చెప్పుగిలుచు.

సెడఁదలోనిమాట శడఁబడుఁ బెడవులఁ

గడుపుఁగాల్చుచిచ్చు కనులమెరయు;

దల్లిప్రాణములికి తల్లడ్లుచుమది,

గతిలోకమునకుఁ గరుణలేదో ?

పువులనుగోసి తెచ్చి శివపూజయొనర్చెడు వారలందరున్
 బ్రవిమలపుణ్యశాలలొకొ, ప్రత్యహమాలయ సీమకేఁగుమా
 నవులు పవిత్రులా, సతమునైష్ఠిక ధర్మలజ్ఞేయువారు భ
 క్తవరుల, మానుషప్రథమ ధర్మము జాలియె లేకపోయినన్.

శిలకు సమస్కరించెదరు,

జీవితరాగము సంగ్రహించి యా

శిలయె మనుష్యశక్తిఁ బరిశీలన

చేయఁగలఁకాల్కెనని, వి

హృదయము, భూతమో

కనటభాషణమోయని పోపోవు శు

దులుసురీ వీరలందరును

నాస్తికులే హృదయాతరాదునన్

ఒక్కరొక్కరెపోనాడు మన్నఁగొని

యాశహృదయాన నెంతొ కొట్లాడుచుండ

విసువుచెందక వేడునా బిచ్చకత్తె

యొక్కరికినై న జాలిలేకున్నె యచుచు.

రాజీగుండెల మనుజులు రాతిదేవు
కరుణజూరగొందురు పూజఁ, గాని తరుణి
యొకతె కడుపుమాడగ వేడుచుండ జాలి
దలస రితకాశివ్యులు కలదెధరణి !

ఆకరినత్వమున్ గని నిరాశ యగాధతరమ్ముగాగ న
స్తోకవిచారమంతయును దూరముగాఁ జన “నొక్కపెట్టు నీ
లోకమునంతయున్ తుణములో కబళించిన—” నంచునేవియో
చేకురరాని కోరికలశేషములైనవి యామెకయ్యెడన్.

ఎవరది యామె భావములనెల్ల
నెరిగి వారు వోలెలే

యిపుడుల మీరు బుగ్గలపయిన్
జిరునవ్వులు చెంగలింపఁ గ

స్వసమ్మత సమాన కరుణా
కిరణములు ప్రజ్వరిల్లగాఁ

బుప్పులును పండ్లు నామెకిడఁ
బోవుచుసూది లేతచేతులన్.

చివురుపాదములపైఁ జిన్నారి వెండిము
వ్వలు ముద్దుగా ఘల్లుఘల్లుమనంగ,

మొలత్రాడునన్ వ్రేలుమురిపెంపు బంగారు
బిళ్లక్రొంబనుచులే వెలుంగులీన,

శ్రీకారములఁబోలు చెవులకు నీలాల
లోలకుల్ క్రొత్తయదాలనీయ,

నర్థచంద్రాకృతి నలరారు నుడుటిపై
నంగారుబొట్టు విన్యాసమమర,

నుంగరాలకుదులఁ దాల్చియున్న పూలు
రంగురంగులు, క్రొత్తసారభములీన,
నాలుగేడ్లు నిండని పసిబాల యొకతె
వారికడినిల్పెఁ గరుణావతారమనంగ.

చక్కఁగనైనఁ బల్కుటకుఁ జాలని బాలికయామె, యెంతగా
చక్కటికమ్ములేత హృదయంబునఁ గల్గెనొకాని, పూలుపం
డ్లొక్కటిగాగఁ బట్టుకొని “ఊఁ, ఇనిఇద” యటంచుఁ జేతులన్
మక్కువఁజాచె, నామె కరుణాధిఃమంతయు నిచ్చునట్లుగన్.

అకరుణాశుచూరి యిడునట్టి ఫలమ్ములుఁ బూజించుచి చి
త్రాకృతి నిల్చిపోయినది యాకలివేగు దరిద్రురాలు; కా
నీ, కలనేనెరుంగదు నహింపఁగ నాలని క్రౌర్యమూర్తియై
గూఁకడగండ్లలోకము నహించు నుపాకరినస్వరూపముల్.

ఇనుపచేతుల నానాల వెనుకొడ్చి
కరినద్బమ్మలతోడ భిక్షావతిఁగని,
“మెల్లిగొచ్చుచి మాట్లాడి నిల్లవన్న
వులహరించుటకా” యని పలికెనొకఁడె !

అంతనానాల తలిదండ్రు లటకుఁబట్టి,
తమ యవృష్టవశమ్మున నక్కెఁదిల్లి
యనుచుఁ దలఁచి యూహకుఁ దమ యభినుతబిడి
బిచ్చకత్తెఁ నొంకించి వెడలినాను.

లలిహరినోజ్జ్వలవసులన్ జలమూరఁగ నెర్రవాఁడె
కొంఁడు కసిగండ, వెన్నెకనుగొంచుఁ జెనెన్ నసిపిల్ల; బిన్నికో
ర్కులు నరియింప నెందతునెకనెఁబడి ఘాణువునోలె నయ్యెడన్
నిలచెను బిచ్చకత్తై పుకణించుటయే సుఖమాన్ తలంచునో.

విధియొకవింతశక్తి, యరవిచ్చిన పూవుల ధూళిరాల్చు, గ
ర్వధినమదాంధులన్ బహుళ భాగ్యపరీతులగా నొనర్చు, మా
నధనులఁ గష్టశూలములనాటు, నమాయకులన్ నిరంతర
వ్యధలకుఁ బాలుసేయును, దురాత్ములకిచ్చు మహాన్నతస్థితుల్.

చీకటిరేయిఁ జుక్కలరచించు నదెవ్వఁడు, చంద్రబింబశో
భాకమనీయ రూపమునఁ బ్రామాన దెవ్వఁడు నల్లమచ్చ, మా
ధీకమునందు మైమరచు తీపులనెవ్వఁడు చేరుచున్. గులా
బీకుసుమమ్మునం దళుకు వెలులరంగులు పూయునెవ్వఁడో !

కారుమొయిల్లనే మెరుపుగ్రాలును, బాగ్గులయందె రత్నముల్
చేరును, కంటకమ్మల వసించుచు పువ్వులు, మట్టియందె బం
గారముపుట్టు, వారినిధి గర్భమునన్ జనియించు ముత్యముల్,
క్రూరఫణాగ్రమందు దొరకున్ మణి; సృష్టిగతుల్ విచిత్రముల్

భిక్షావతి. ౩.

వీణియ తీగ మీటువలె “బిచ్చము, ఆకలి” యన్నపల్కు పా
పాణమునేన్ గరండుటకుఁ జాలియు, మానవుఁడే కృపాదరి
ద్రాణమనస్కుఁడై తిరుగు దారుణకాలము వచ్చెనంచు, ని
ద్రాణతరున్న లోకమును దాటి చరించె నభోంగణమ్మునన్.

ఆకసమ్ముమీఁగ నామూలవెల్లెడు
తార యెడఁద నేమి తల్లడిలెనొ
చెమ్మగిలిన కినులఁ జమ్మచీకటిఁ జీల్చు
కొనుచుఁ జూచి జారెఁ గొండవెనుక.

అదకన్ గుండెఁ బీతచేఁ గరములల్లాడున్ మరుత్ స్పర్శకే,
పదముల్ దొట్రియఁ జీకటిన్ నడువఁ గంపబంధు సర్వాంగముల్
మదినారాటముహచ్చుఁ గన్నుఁగవచెమ్మల్ దేరు, దాతృత్వమున్
వెదుకన్ బోయెడు నామెకా పథమునన్ వేర్వేరు భావాబులన్.

చరణములేమొ ముందునకు సాగుచు నుండెను, నాల్గ బిచ్చము
చరచుచునుండె గన్నులగవ యంతకు సంతకు దట్టమైన యం
ధరజనిఁ జూచుచుండెను పథమ్మును; కాని మనస్సదెల్ల ని
ర్దరయొడి సామ్యస్థిల్లిన సుతున్ విడనాడదు బిచ్చక శ్లెకున్.

ఆ సందుగొందులం బడి

యాసలు ప్రిదులంగఁ దిరుగు నామెకు నాఁజే

కాసి' యయిన వెరువను, సుతు

కోసము తిరుగాడు నంత కోరిక లోడన్.

పిలచెదరేమొ జాలిగల ప్రేమపుడల్లు లదెవ్వరైన నా

చలనట లెక్కనేయకయె “అన్నము, బిచ్చము, సామ్యస్థిలై నా

కలికి భరించలేక కనికండు, కనుంగొనుఁ” డాచు వేయినా

ల్కల విలపించె నాయబుల గాటపు రాలితి గూడెవ్విలంగన్.

పురమదంతయు నిద్దర మునుగుచుంట

నచట నచటఁ దిరుగు వరాహముల ఘుఘ్

రముల, చలికాగలేక దూరమున జంబు

కములు కూయుట, నామెకుఁ గలిగె భయము.

శూరుపు దిక్కునన్ శశిగతుల్ చికువెల్లులు నోలెడోచె గం
భీర నిశావగుంతనము వీడంగఁ దీయుచు మెల్లమెల్లగా;
నారెను దీపముల్ మెరపులట్లుగ గప్పున, నామెకండ్లకున్
ఘోరతరాంధకారమును గూర్చుచు నొక్క-క్షణముమాత్రమే.

ఆ ఊణమందు బుద్ధిగతి కందని దేనొ భయంబు పుట్టఁగా
వీక్షణమాలికల్ పథము వెనక్కుఁద్రిప్పి కుమారుఁ బ్రేమసం
గక్షణ కక్కునందదిమి, భ్రాంతి యటంచు యధాగతిన్, మనః
ప్రేక్షణ చంచలత్వములు వీడంగ నాయను ముందుగాఁ జనెన్.

ఆ పథము పంకమయము, శూన్యంబు, పగలె
పాప వడిన యాదాడిలోఁ బాదములిడఁ
బ్రజలు వెరతురు, కేవలభాగ్యశాలు
తైన వానికి నది చూడనైనరోత.

అతివర్జిత దేవీ కఠినాంక నీమ,
ఘోర దురదృష్ట మోహిని కటిల చుంబ
నముల, లక్ష్మీకుపిత దృష్టులగు, సవయు
పాదమి నిడ్డల కావీధి పుట్టినిల్లు !

రాచబాటల, మధుర సారభము జల్లు
 పూల తోటలలో, సాధముల వసించు
 వారి కందనిమొర బీడవారి చెవులఁ
 బడునె? చూరఁగొనునె యన్నమిడెను జాలి?

అంత నెప్పుడో పిలిచినట్లుగఁ దోచ ధ్వనిన్ గ్రోంచి యా
 ప్రాంతముఁజేర మెల్లమెలఁ బాదమలీచ్యముఁ బోయెనామె యే
 కాంతముగా హృదంతరము నందలి భావము లొక్క మారుగా
 దొంతరలై విషాదపు శ్రుతుల్ వినిపించిన వామెకయ్యెడన్.

చీకటిలోన దట్టమగు చీకటి పోతఁగ బోసినట్లుగా
 నాకృతి ఘోరమై వికటమై కనిపింప; గఢోర కిర్కశం
 బై కఠినాట్టహాసము భయంకరమై వినిపింప; నిల్చె మా
 ధ్వీక రసక్రమత్తుఁడొక భీకరమూర్తికృపాదరిదుండై.

ఆ నృశంస స్వరూపుఁ గన్నంత నామె
 యెడఁద కదలిక యొక క్షణమే నిలచెను;
 పీడకల గనినట్లుగాఁ బిల్లఁడొక్క
 పెట్టుగా నేడ్చె దల్లిని బిగ్గ బట్టి.

ఇనుప చేతుల తోడ నాదనుజుఁ జామెఁ
బట్టుకొన నచ్చెఁ గనులలో వాంఛ మెరయఁ,
దళుకు లేవెలుంగుల నీను కలికి చుక్కఁ
గ్రమ్మివేయు వినీల మేఘమ్మువోలె !

ఆమె కనుల నాసమయంబు నందు నిలచి
యున్న బొప్పకణమ్మారి యుదధి గర్భ
గత మహా బాడ బాసలా ఖండ చండ
దీప్త రేఖ వెలింగె నుద్రేక వశత !

ఆవేగంబున మించి భావతతి యల్లాడుంగఁ గోపోద్ధితం
బై వక్షంబు చలింప దీరమతియై యాభీల పాపాఘ శి
క్షావైయాత్య విశేష కాళినలె భిక్షాపాత్రతోఁ గొట్టెఁ బూ
ర్ణా వేశంబున నామె నాని శిరమం దాత్మావ నౌత్సుక్యయై.

అత్తు శక్తికి రాక్షసంబైన శక్తి.
నిలువఁ గల్గునె; వెలుగు వెన్నెలల రాత్రి
జీక్షణులు గనిపించునే? చిత్తశుద్ధి
బిచ్చకత్తెకు నొసంగె నవేద్యశక్తి .

వెండి చాయలు పుడమిపై నెల్లివిరియఁ
 మార్పు దిక్కు-నఁ జంద్రుఁడు తొంగి చూచె
 నబల శక్తికి దేవత లభినుతించి
 పంపి యున్నట్టి బాగరు సతక మనఁగ.

దూరమునఁగల పువ్వుల తోట నుండి
 సుమ పరీమళ మరుదాకురములు వీచె;
 విపుల నీలతరాకాశ వీధినుండి
 చిన్న నవ్వులఁ జుక్క లాశీర్వాదించె !

ఏ యతిలోకశక్తి భరియించును లోకము, సృష్టిచేయు సే
 చేయి మనుష్యులందరును చేసెను వానికి సాక్షు లేకనుల్,
 పాయనిశక్తి సర్వమును పాలన జేసెనునేది; యన్నియున్
 మాయఁగజేయునేది; యది మానవ ధర్మము దృష్టమంతటన్.

చిత్రావతి. ౪.

అది మహాశివ రాత్రి సభోపనులను
పాపముగఁ జేయు చీకటి నినుమడింపఁ
జేయు చుండెను సర్వత్ర శ్రేణి వోలె
నలను కొని వచ్చు కాల నీలంబుదములు.

అకాశంబున దిక్కులన్ బుడిమియ
దంభోనిధిన్ గ్రమ్మెనూ

చీ కోణులచల భేద్య గాఢములు
రాక్షసభూత భూతాన్మతుల్

శ్రీకృష్ణ ప్రసవ ప్రదమ్ములు సెళా
సీనులైన పైకెకికా

నీకంబుల్ బహుభాగధికార సమితుల్
నీహార నీరధముల్.

అంబుదంబులు గజ సమూహంబు గాగఁ
దళకు మెరుపులు మెరుఁగు దంతములుగాగ
నశనిపాతముల్ ఘోకృతులై యెసంగ
నింగి తోఁచెను గజ యుద్ధరంగ మనఁగ.

ఆ రేయిన్ గకుబంత గహ్వరములా
దావిర్భవంబంది, నీ

హారాద్రిస్థిత శైత్యపూరితములై
యాభీలతన్ వీచె దు

ర్వారోదగ్ర తరావిలాసిత మహా
ప్రస్థాన నిష్క్యాత సా

ధారామాచల వృక్ష మూలములు
రంహశ్శక్తి వాఙ్మూలముల్.

చామీకర కాతి యుత

ద్యోమణ్యంశు శకల తటి దుజ్వలములు రే
ఖామాత్ర తూణదీప్తి క
భా మోహనదూప చంచలా తతి మెరసెన్.

వాతోద్ధూత వియత్పథాగత మహాంభుపూరి తానేక జీ
మూతోదు భ్రమణ ప్రభూత చపలాభూభంగవిక్షేప సు
భూతాగ్న్యజ్వల మాలికా నికర సంపూర్ణో గ్రముల్ మ్రోగె ని
ర్హతమ్ముల్ ప్రకృతిప్రపంచ కుసితాఖండైక నిర్వాదముల్.

ప్రళయ కరాళదంష్ట్రీకల రాసిడిఁ బుట్టి, మహాబిల్వోద్గత
మ్ములయి తట్టిల్లతా స్థనిత భూరి మహారవ పూరితమ్ములై
కలియుగ భీషణాంత లయకాల పురాగత ఘోరలాంఛన
మ్ములయి వ్హనించె చండతరముల్ బహుళాశని పాత జాలముల్

కిక్కుబాత స్థిత సూతం
గ కృతో ధీకృతులొ, యంథకారాసుర భూ
రికఠోర హానములొ శివు
నకు భూషణు లిష జయనచనంబులొ పినుగుల్.

ఒకమెరుపు జిగ్గుమనినంశఁ జికిత యైన
రాత్రిరాక్షసి మదియు నీరధ్రమైన
నలుపు చాయలఁదేరు; శూన్యమ్ములైన
దశదిశల్ ఘెల్లుమనును శతఘ్నులట్లు.

ఆకసమ్ము చిల్లులు వడినట్లు గంగ
 ధారలై నేలఁ బడుచుండె భోరుమనుచు;
 పథములన్ నీగు కడునిండి పాయులెన
 యొక మహాప్రవాహము నోలె నొప్పుచుండె.

ఆ శివరాత్రివేళ శివుఁడాడెడి తాండవకేళి నిస్తులా
 వేళభరంబునన్ జడలువీడినవేమొ, యంతమైచి యా
 కాశమునిండి పెల్లుబికి త్కౌతలమంతయు ముగిచివైచె గం
 గా శతభంగమాలిక లఖండతరమ్ముగ నేకధారగా !

ఆ తుపానుగాలి కఱల ప్రపంచక
 మల్లలాడిపోయె; వ్రేళ్లు కదలి
 పోయి వృక్షములు సమూలంబుగ నేలఁ
 గూలె; సర్వజీవకోటి బెగడె.

విరుచుకొని వచ్చు నామహా వృష్టి యందుఁ
 బుడమి యొక చిన్న పడవయై మునిగె పోవు
 నట్లుగాఁ గోచె; సంద్రములన్ని యొక
 మైనగతిఁ బుట్టె భీకరమైన గోల.

వర్ణింజైన యింత తుపాను లోక
మాద రనుభవించుట లేదు; అన్నమిత
కొరతవడి మృత్యువదన గహ్వరము సాదుఁ
బడు సుతఁగను భిక్షావతి యెడఁద తప్ప !

తన రక్తము, తన ప్రాణము,
తన చనిన సుఖమునకుఁ బ్రధానాంకమ్మున్
తన సర్వస్వమ్మునుకొను
తనయునకై తల్లి యెంత తల్లడి పడునో !

వాయుహతిన్ బయోధి శతభంగములై బహుళారవమ్ములన్
జేయును; మాతృచిత్తమునఁ జిచ్చులు రేపును చావు నోటికిన్
బోయెను బిడ్డ — తల్లి వలసందచుకంట మహాగభీర, మా
తీయఁదనమ్మునన్ విసము తేరియ సావదలన్ గ్రహించుఁగా !

కాణి కరవైన యొక చిచ్చక తైత్తెన
రాజ రాజానిరాజ శిరః కిరీట
రచిత మణిమండిత పదయా రాజైతన
తల్లి వలసొక్కతీరునే తనరుఁ గాదె !

ఆ పసికూన తల్లి హృదయమ్మున రేగెడు మంటగాని, సంతాపముగాని, క్రమ్ముకొను దారుణమైన తుపానుగాని, యాయోపని చింతగాని యెటులూహయొనర్పగఁజాలు, మృత్యు పాశాపహృతమ్ము జీవితవిహారము లేదు తదాగ భంగులన్.

అరవిఁద్రొంచి హాయి హృదయమ్మున కద్దను మానవుడు నిష్ఠురముగ; తల్లిప్రాణమును శోకదవానలమందుఁ గాల్చుచున్ జరుత కుమారునిన్ విగతజీవుని చేయు సగోచరమ్ములొకరములు; హత్యయే ప్రథమ కారణమానొ విలసకేళికిన్.

ప్రకృతి యదృష్టశక్తిఁ బెలుపన్ బువ్వచేకుల నూరు తేనెపానకముల నెంతునా, త్రిభువనంబుల నిండువెలుంగు నెంతునా, సకల చరాచరాత్మక విశాలహృదంతర శక్తి నెంతునా. యకట యశేష బాల్యమరణాదులనే యెడఁగన్ దలంతునా.

భిక్షావతి. ౫.

అకలి...అబ్బ! ఆ పలుకు నందలి

యర్థ మెరుంగ శక్యమే—

చీకటి గర్భ కోశమున,

జిచ్చు శరీరమునాగు, నాశ్మకున్

శోకము, దుష్టచింతలకు జోటు,

అవినీతికి బుద్ధిగొమ్మ, స్వా

ధాకృతి, ప్రేమయేనియును

నంగుల గనబడజాల నింతయున్.

చచ్చినవారు రారది నిజమ్మయినన్ హృదయమ్ములోపలన్

జిచ్చులు వెట్టు సంగతులు జీవిత మంతయు నీడ పోలికన్

వచ్చును వెట నెంత ధనవంతుల కైనను; బీదలైన బై

పెచ్చు యుధాగ్నికీల లొదవించు భయానక యాతనా తతుల్.

మాతృ దేవికి సర్వ సంపదలు కూడ
శిశువె, యాప్రేమ ధనమె నశించె నేని
ఆమెకున్ వాంఛలెల్ల శూన్యంబు లగును;
కాని, యాకలి చిచ్చు కాంక్షలను పెంచు.

వారము రోజులు నిద్రా
హారములు లేక రజని యైఁ బ్రతుకుఁగోఁ
దీరని దుఃఖముఁ, బెల్లిగు
నారాటము, బిచ్చకత్తెనవశ మొనర్చెన్ .

అంత కంతకు సనశమ్ములైన యి
ములను శోకముద్రలు వీడి పోవ నెట్లొ
కడుపు దహించు నాకలి నడచుకొనఁగఁ
గాంక్ష వాడమి న దాచిచ్చకత్తె కప్పును.

అగ్గలమ్మగు కోరిక నామె లేచి
ప్రాంతమునఁ గల తోటలోపల నేసించు
భాగ్యశాలులు తన శోక భరిత గాఢ
విని కనుఁగూర్చుననుకొని వెడలె నటకు.

అది మహాభవనమ్ము, విద్యుదసమాన
కాంతి గోళ దీపితము, నిరంతర ప్ర
మోద చిహ్నిత, మళ్ళరో మోహనంబు
లైన సంగీతములు వచ్చె నంగునుండి

ఆమోద సువాసి తానేక సుమపూర్ణ
వల్లీ మల్లీకా నలయితమ్ము
నాతాయన వితాన భాసిత చిత్రిను
యయవనికా పితౌషాచితమ్ము
ఉపల విస్మితౌ త్యున్నత కుడ్మ శి
ల్పమనోజ్ఞ నైపుణ్యలంకృతమ్ము
నిరతవాసిత మోద మమదంకు రాయాత
పరిమళ మాధురీ సురభితమ్ము

ప్రకాశ సాస్థిత ఘూర్ణిత వారిరాశి
శీతల పరంపరా శీతలీ కృతమ్ము
భోగ భాగ్యాదీకములకుఁ బుట్టినిల్లు
కసిన వారల నిల్పునా ఘన భవనము.

ఆ భవన మందు నాటి సాయంతనమున
 నుత్సవంబేదో జరుగుచునుండె, జలన
 హేతు శకటముల్ బారులై యెసంగె నచట
 నతిధు లెల్లరు ధనవంతు లనుచు జాట.

ఆశ చివురైత, గొంతెత్తి, “అమ్మ, కడుపు
 కాలి పోవుచున్న దాకలికి దాళ
 జాల కున్నదాని నొకింత జాలి దలచి
 పెట్టు డింతయన్న” బని పెట్టె గేక.

ఆ కేకి స్వర్గమున గల
 లోకాధీశ్వరుని చెవులలో రాయవలెన్
 సోకెనో, యొక్క-క్షణమున
 నాకాశము నిండె నల్లనగు నంబుదముల్.

ఆ కేకి తోన నిమిడిన
 యాకలి చీకటులు లోకిమంత ములమెనో
 రాకాశశి బింబ మనో
 జ్ఞాకారము కళలఁబాసి నట్లుగఁదోచెన్.

ఆ కేక వెడలి సంతన

ప్రీతికంఠ స్వర మొకటి వచించె, “నెవడురా,

చీకాకు, తగిలి వేయుచు,

కేకలు వేసెదరు ముప్పికి, సమయ మిదియా.”

ఆ యాజ్ఞ వినిన యంత వి

ధేయుండగు సేవకుం డజీరయ్యంబున నె

తోయేచ్చు నామె లక్ష్యము

సేయకయే, యవల కీడిచెన్ గతిన్ముడ్డ.

జానెడు పొట్ట నిండుటకుం జాలిన యింత పదార్థమున్ గనన్

దీనత వాడవాడలఁ బ్రతిక్షణమున్ దిరుగాడుచున్న యీ

మానవకోటి యేడుపులు మంగళ వాద్యము లేమొ, భాగ్య భో

గానుభవ ప్రమత్తమగు నట్టి ధనాధ్యుల జీవకేళికిన్.

“అడవిలోన ‘నల్బు’ యనిన నెవ్వనికి

గొంతు పీ” నటన్న నుడులు నోలె

‘బ్రమ్మ’ యనిన యామె యాక! కేకిల

కేయను మొద నృప వహించ గలదు?

మానవ కోటికిన్ దెలియు మంచియుఁ జెడ్డయు దైవ సృష్టిలో
 మానవుఁ డగ్రగణ్యుడను మాటలు స్వాప్నిక గాధ తాను, వి
 జ్ఞానము వృద్ధిపొందినచు సర్వ మతంబులు నేకమైన, స్వా
 ర్థాన్మత కాంచనాశ విడనాడని మానవు లెండు సతకున్.

“మన” యనుమాటలో మెరయు మైత్రీయుసోదర భావ మెన్న “నా”
 యను నుడియందు నెట్లెనఁగు; నన్నిటఁ గూడను నైకమత్యమే
 యెనసిన వేరవేర ధనశృష్టకుఁ దావెటనుండి వచ్చు, నీ
 ధనిక దరిద్రతా బహు విధంబులు నేగతిఁ గల్గు నెన్నఁగన్.

భిక్షావతి. ౬.

పుట్టిన నాండే పేదరకమున్

గొనితెచ్చిర బీదవారు, మేల్

బట్టల, మెత్త మెత్త నగు

పాన్సుల, బంగరు గజ్జలన్, బువుక్

దొట్టెల పోసె. హాయి

దులహగడి వారలు, పుట్టినప్పుడే

నట్టుక వచ్చినార తన

భాగ్యము లన్నియు జిత్ర మెన్నగన్.

లందరు నేకదైవత దృగ్గోచల నీపిత ధర్మదృష్టిలో

నందిరి జన్మమన్నపలు కారయ సత్యము కాదు, హాయి పె

పొంద సుఖించునొక్కడు, మరొక్కడు దైవ్యత బాట్టకొటి కా

క్రందనమున్ బొనర్చు, నిది రాక్షస ధర్మమ దైవధర్మమా?

పూవుల వాసనల్ మధురమోహన చంద్రకళా విలాసముల్
తావుల నీనుగాలు లమృతమ్మొలికించు వసంత వేళలున్
గేవల భాగ్యశాలులకె కేళివనమ్ములు కావు; సర్వ సా
మ్యావధి యైన యీప్రకృతి నారయ రేటికొ మూర్ఖమానవుల్.

ప్రాణికి గాలి నీరు

తిను వస్తువు యుండినఁ జాలు, దేవుఁడే

వానిని సృష్టి చేసె

తన ప్రాణుల కందరకున్ సమృద్ధిగా;

కాని సరాసముం డెవడొ

కల్పన చేసె ధనంబటంచు, నీ

మానవకోటి స్వార్థ మను

మారణ యగ్రతమునన్ నశింపగా.

ఒకడు సుఖంబుగా బ్రతికి యుండుటకున్ దగుదానికిన్ మహా
ధికమగు సంపదల్ కలిగి తింట నురొక్కడు చిన్నపొట్ట నిం
పుకొనఁగలేని పేదరికమున్ భరియించుట ఘోర దుష్ట సా
ఘిక నియమంబు కాని భవ కీర్తిషు పుణ్యఫలం బదెట్లగున్.

ఘోరతరమ్ములై వినుటకున్

సహియింపంగ రానివెన్నో యా

చారము సంఘమున్ తెరల

చాటున సాగుచుచున్న, వింత యా

హారము లేక కక్కురితికై

యెదియైనను శప్పు చేసినన్

దీరని మచ్చగార బరిగణింతుడు

మూ మరదృష్ట సంపదన్ .

ఒక జనని గర్భమునఁ బుట్టి యున్నవారె

సోదర ప్రేమ గణింప కుండు రిండు;

బట్టిచో విశ్వసాదర్య మనెడు పలుకె

కేవల నానన్యముగఁ బరికింప వలయు.

చుక్కల నవ్వులొ వెలయు సొంపులు, వెన్నల వెల్లులొనఁ బెం

పెక్కిన మాధుర్యం. కుసుమ దృష్టుల సాగెడు వాసనల్ సుమీ

చుక్కటికిమున్ను. ప్రేమ, నిజ మయ్యవి శూన్యములైన యీధరన్

దిక్కు లెరుంగఁజాలని గతిన్ దిరుగాడైన మేము నిత్యమున్.

మానము, బుద్ధి, కోరికలు, మావలె మీకు నెసాగు, సుంతయు
గానము హెచ్చుతగ్గులను; కాని ధనమును పెద్దకొండపై
మీ నివసించు తావు, మరి మేము యధాపథమందు నిత్యము
దీనత వీధులందుఁ బయనింతుము, చాలని పొట్టకూటికై.

మతము, సంఘ మాచారము మాటలందు
నన్యత, మవినీతి, భేషజ మనునవెల్ల
ముప్పిరింగొని యున్నవి, ముప్పిరి కొరకు
పోవు మేము వానికిఁ జీడపురుగులనుట !

ధనముగల మీకుఁ గోర్కెలు తగునుకాని
బిచ్చగాండ్రము మాకేల; వెలితి యైన
సుఖము మరణమునకు మేము చూరగొనగ
వలయు, నాకలియే మాకు బ్రదుకు తెరువు.

కులము, నీతియు ధనమునకుఁ గలవుకాని
వర్తనమునందు నేమియు బయలు పడదు;
నాగరకత పైలైన యీనాట నానా
మాటలివి, ఛీ, దరిగ్రుల మాట తల?

సభలలోఁ బుస్తకములలో సాటి లేని
విశ్వసోదర భావంబు విప్పి చెప్పి
మమ్ము గనివంత నీ రోతమాట లేల
కడుపు మాడిచి మమఁ జూప గడగనేల.

జీవుల నందరక బాడమఁజేయుచుఁ బెంచుచుఁ జూపునట్టి
దేవుఁడొకఁడె యున్నయెడ ధీరుఁడు కాఁడొకొ పందయో కృపా
భావవిహీనుఁడో, యసురవైరుల చేబడనో, మరేమొ, నూ
ఈ విపరీత దుస్థితి గ్రహించుగఁ జాలఁ డొకింత యేనియుక.

సుమ సమశ భరితములొ
రమణీయ మనోర మారములందుక
త్యము దిగును మీకు మం భా
గ్యము లబ్ధిగఁ దెలియు మేము కాంచు సుఖముల్.

కామ్యముఁబొంద నీతి బలిగా నొనరింతును, కానుకోసమై
గమ్యకథంబు వీడితిరుగక వెనుదీయ రొకింత; పగతిక
రమ్య తిరమ్ములై సకలరక్షణకుఁ దగునట్టి శక్తులొ
సామ్య పథములక దిరుగఁజాలెద రి దురదృష్ట మాఁపుల్.

దుర్భరమైన యాబ్రతుకు త్రోపుడులన్ బడి తూలి పోవుచో
గర్భవరీద్ర విలయ గాఢతమస్ఫులఁ గ్రుంగి సోదురో
నిర్భర సంపదున్నతుల నిల్చెదరో వచియింపలేరు, సం
దర్భము లేని యీ విధివిధాన మెరుంగఁగ లేరు మానవుల్.

తిండికి లేని మాకు వెలి తీయఁదలంచని సంఘమెల్ల మా
గుండెలలోన తీరకయె కూలిన యాకలిఃకొరై మంటలన్
మండి నశించు—మా యుసురునన్ బ్రళయమ్ములె పుట్టి నింక నె
న్నండో వెలుగు సర్వసుజనస్తుత సర్వసమత్వ చంద్రికల్.

ఆరనిమంటయై కడుపునందలి యాకలి రెచ్చిపోవఁగన్
దీరని శోకమై కడుపుతీపులు రంపపుఁగోత కోయఁగన్
దారుణ వేదనా విచలితమ్ముగు గొంతును బిచ్చకత్తై గం
భీరముగా వచించె నొకపెట్టున నంతిమ శాపవాక్కులన్.

భిక్షావతి. ౭.

తూడుపు దిక్కునన్ నొగరు

తోటలు పూయగ వెల్లురేడు వి

ప్పారె, శుభోదయం బని

ధనాధ్యులు లేచిరి, యీదినంబెటుల్

తీరునటంచు భిక్షువులు

లేచిరి; ఆలయ వీధినుండి ఘం

టారవముల్ బయల్పెడలె

నాడొక సర్వమటంచుఁ జూచుచున్.

తూరుపు టింటిలోఁ దొగరు లేమావి చి
 గుళ్ల తోరణములు కూర్చినారు,
 పూదోట లోగిలిన్ ముత్తైఁవలు మధు
 స్వరమునఁ బాటలు పాడినారు,
 మిన్న పందిరికప్పు మీఁద లేవన్నల
 వెలుగు గువ్వలువలు విప్పినారు,
 గాలిచారుల లేత కప్పురపు గునూ
 ర మొక్కించుక విరజిమ్మినారు.

తమ్మి జవరాలు క్రొత్తై యందములు మరయ
 బ్రియుని గవ్వొను నాశుభ వేళయందు;
 ఉదయలక్ష్మీ వినాహముహూర్త మదియె,
 సర్వసాక్షి కనులవిప్పు సమయ మదియె.

వెలుగు వెల్లువల్ పుడమిపై విరియుచుండఁ
 జీకటలు మటుమాయమై చెదరిపోయె;
 కాని కొందరి యెదలఁ జీకటలు నిండె,
 కొందరి మనస్సులన్ వెలుగులు నడించె

ఒక్క చెట్టు కొమ్మలయందె యుద్భవించు
మొగ్గలందు నొక్కటి రాలిపోవు ధూళి,
మరియొకటి విచ్చి కురిపించుఁ బరిమళముల,
జీవిత రహస్య మెట్లు వచింపఁగలము.

పురమాతయుఁ గోలాహల
పరిపూరిత మయ్యె, జరులు పథమాల యాదున్
దిరుగాడుచు దమసరులన్
నెరవేరుచు కొనుచు నుండి నిత్యము వోలెన్ .

ఎవరి పనుల వారలే మన్ని యూడిరి
యొకరి యుబుసి కొకరి కుండుఁజెల్లు;
యత్రముల విధాన నందఱుఁ దమ తమ
పనులఁ జక్కఁజెప్పికొనుచు నుండి.

జలధియందుఁ బుట్టి సాగెను కెరటాలు
వోలె జనులు వచ్చి పోవుచు డ్రీ;
పెండ్లివారి యింట వెలసెను గోలాహ
లమ్రొ నిండె పట్టణము నొక.

లేరంగు మిలమిలల్ వెలిగ్రక్కు చీరలో
 బిగువు దేహము క్రొత్త వింతఁ గురియ,
 అతిసుకుమార పాదాంబుజంబుల నున్న
 పాదరక్షలు నవ ప్రభల మెరయ,
 చంచల లోచనాబ్జములకు స్వర్ణోప
 నయనముల్ క్రొత్త యందమాలనీయ,
 మెడ దిగువకు జారి మీచు బంగారు గొలు
 నతి దర్శనీయమై యనురుచుండ,

కనక కంకణముల్ ఘల్లుమనుచు మ్రోయ,
 పుడమికిక దిగి మెరుపు పూబోడు లిట్లు
 సాగుచున్నార లనగ బజారు నందు
 తిరుగు చూడిరి తరుణులు వెరపులేక.

శరవేగాబునఁ గారులున్ శకటముల్ నైకిళ్లు సాగన్ నిరం
 తర భాఁభాఁ, టకుటిక్, కణకృణాన శబ్దాబుల్ బజారంతయున్
 మొరసెన్ గొల్లున, నామహారవసులో, మూణ్ణాళ్లుగాఁ దిడియే
 కరవై పోయిన బిచ్చకత్తె, మొర యేకర్ణాబులన్ జేరునో.

సాస్కార రహిత కేశంబులు విడి పీచు

పోలిక ముఖసీమ ముసురు కొనంగ,

అంగంబులన్ గప్ప నైన జాలని చింకి

మూకిబట్ట శరీరమున జెలంగ,

దొరకని తిండి కాతురపడు కన్నుల

లోతుల నీటి కాలువలు నిండ,

కరుణ చేకొనని యాకలి బీద కేకల

గౌరవస్వరంబు గద్గదిక వోవ,

వచ్చి సోపు వారల జూచి బిచ్చమున్న

మంత్రము జపించుకొనుచు నా మార్గమందు

దొలగి చుచు భిక్షావతి నిలుచు చూడె

దనువు గొనిన దానిద్రావతార మనంగ.

ఆమె కనుమందు నాని మటలే

మాతృరాగ మెచట మూలవడెనో;

ఆమె యెడల నొకటెయూరని కోరిక

కడుపునిండ తిండి దొదకుటెట్లు ?

ఏ మహాదుష్ట కరుణావిహీన సాధు
మునకుఁ దనకుమారుని గోలుపోయి నదియొ
క కఠిన సాధుమునె యంత యన్న మడుగు
కొనుట విపరీతమని యనుకొనియె నామె.

నిలువలేరా వీరు తళుకు మొఖములు జ
రీ నిండు జోడు ధరించి కాని,
తిరుగలేరా వీరు శరవేగ వాయు వే
గాంచితం బగు కారుకందు గాని
బ్రతుకలేరా వీరు పాచభక్ష్యపరమా
న్నాబులఁ బొట్టనిండు దీని కాని,
వెలికి రాజాలరా వీరు వన్నియల యా
దాల దువ్వలువలు తాల్చికాని,

సగముమంది యన్నములేక చచ్చుచుండఁ
గొందరిటు హాయి నుండుట కూడ నొక్కొ
యనుచు నేవేవో యనుకొననైన వలచు
పడని భావము లామెకుఁ బొడముచుండె.

అప్పుడు రాచబాట కావలి దెసనుండి
 ధర్మమూర్తి యొక్క చుదారబుద్ధి
 "రమ్మ, దీనిదీసుకో" మృత్యుచున్ దీసి
 కాణి యొకటి విసరె ఘల్లుమఁగ.

గొప్పవారికినది యొక గ్రుడ్డి గవ్వ
 బీదనారలకద్దియే వెడికొండ;
 దానిచేకొందమ్మ సతనము నోనఁ
 గలిగె నామెకుఁ బోయిన బలము చాల !

అది కనురెప్ప పాటునకు నైనను జాలని కాల మామె యే
 యుకాటున వచ్చెనో, వలదహో యని యోదయ గొంతునెత్తి బె
 ట్టిదముగఁ గేకవెట్టిరో, షిన్-కనులన్ మిగుమిల్లు గొల్పున—
 ట్లదయతఁ బోయనా శకటయంత్రము జీర్ణ తనగపాల్కిపై !

భిక్షావతి. ౨.

భిక్షాపాత్రము ముక్క-ముక్కలము యావిర్భావమన జెందెనో
యక్షయ్యం బగునట్టి చుక్క గమియై యాకాశ భాగమునన్
వీక్షింపన్ బ్రతిరాత్రియున్ బుడమిపై వేచోటులన్ నాగు ని
ద్దాక్షిణ్యాత్మక సంపదంధుల మహా దాస్య్యాధికారములన్.

కాటుకపూత, రాజీరీ మొగంబునఁ బూసియు, వెండి వెల్లులన్
మీఁతెను చుక్క-శేల యట నింపెనొ దేవుఁడు, జీవితమ్ములో
గాటపు దుఃఖమే కనలఁ గట్టుచునుండ వసించువారి కే
నాఁటికినేన్ సుఖంబులు కనబడు నంచును జాట నెంచియా ?

మిన్నలు ప్రాణచోటఁ జిరమిన్నులు తోచియుఁ గోచనస్లుగా
నున్నది యొక్క-చుక్క నులియున్ జరుగఁలికె యున్నయట్లు, లే
నన్నెలు సుతసుతి తడబాటునున ట్లగుపించు, నిశ్చిగ్
నున్నది లేదటంచు నెదియో యనుమానమె చూచువారికిన్ .

ఎవరది సుప్రసన్న తరళేక్షణ పంక్తుల దిక్కులన్నియున్
ధవళముగా నొనర్చు తెలితార, నిలిచి విూసినీ స్థిత
చ్ఛవివలె, బాహిత సుమనంపన వోలె దటిత్రృకాశమా
న విచిత్రము వోలె దెలిసవ్వల నీరుచునున్న నమ్మెడన్.

ఆ రమణీయతార హృదయాబురగ గోరిక తెన్ని యున్నవో
భారమాలైన చూచుచు, శ్రేష్ఠా చకితమ్ముచు, కాంతిలోడ వి
ప్పారగ దిక్కు దిక్కుల నొయారముగాఁ దిలకించు నేదియో
జారిన వస్తువున్ వెనకు సగతి, జీవిత చీలి సోవగన్.

ఆ తాగా రమణీలొనము, మధురంబై మాన్మ రాగాచితా
బై తీక్షణము, తీవ్రభావ చలితాబై. మొప్పు దృష్టిన్ నిశీ
భీతిప్రశం తాననీ కటలమున్ భిన్నంబుగాఁ జేయుచున్
జ్యోతిస్సూరద నిడఁ గర్గోనియె విద్యుద్వేగ మేపారగన్.

సుప్తియు సమాశ్లేషమున్ జూరగొన్న
లోకముల నెన్నిప్రణా ముఖములకు
సోమముచుకొం తెక్కింపఁ దరమె మనకు
ప్రకృతికిన్ విరుద్ధము మానవప్రవృత్తి.

నిదురించు నిల్లాలి యెదప్రక్క గుప్తమా
పుస్తెలే త్రైమక సోపువారు.

ఉపభర్త కాగిలి నుండఁగాఁ బసిబిడ్డ
కునుకు వీడినఁ బీక కోయువారు,

అనుమాన వీడితులై, మానవతి యైన
సతిని దుర్మార్గులై చంపువారు,

బట్ట చాలక సిగ్గుపడుచునే “మ.పైత్తు
కొను” స్త్రీలఁగని చెరగొనెనువారు,

తప్పతాగి మేను మరచి తాండవించు
వారు, బానితోపిడి చేయు వారు, కపట
వేషధారులు, నా రాత్రి వేళయందు
నొద రెండకో పడిరామె దృష్టిముందు.

కదలి పోయినట్టి కష్టమయి స్వప్న
గాఢ లేవొ కనులఁ గట్టినట్లు
భయము చెంది, పుడమి వైపు చూచుట మాని
కనులఁ ద్రిప్పె స్వర్గమునకు నామె.

పారిజాత లతాంత వాసనా బాధుర

పథములన్ గీతికల్ పాడువారు,

కల్పవృక్షచ్ఛాయఁ గమలనాభునిఁ గూర్చి

సాత్రోషమునఁ బూజ నలుపువారు,

నందన వసవాటి యాదుఁ బురాణమ్ము

లాలించుచున్ ముద్ర బుద్ధువాడు,

గంగా తరంగ సంఘములందు రాయంచ

లట్లు తేలుచు నీదులాడువారు,

భక్తిపరవశులై తాండవా బానర్పు

వారు, వీగీతాబులు పాడువారు,

సర్వ సమ మత బుద్ధు లుత్సాహపూరి

తత్ములున్ గనిపించినా రామెకచట.

అమ్మహానాద దృశ్యమ్ము లందుఁ గూడ

మనసు లేదయ్య నామెకు; మరపురాని

పూర్వజన్మపుఁ బ్రేమలు పుల్లకుసుమ

దళములై తోచె నామె కన్నులకు ముందు.

ఆ యెలమిన్ను తారక

దిగంతమనుండి యొకింత లేచి, య

మ్మా యని పిల్చె, నా పిలుపు

నందలి తీవ్రత యేమొ, చీకటుల్

పోయి నభంబునకా వెలుగు

ప్రోవులు నిండె ఊమ్ము మాత్రమే;

వాయువు క్రొత్త మల్లియల

వాసన నిండగ వీచె గప్పునకా.

తారకా లోకమున కలకార మైన

వెలుగు వెల్లువల్ గురిపించు తరుగుతార

సద్రమని కాంతి జిమ్ముచు జారిపోయి

యలతి పసిచుక్కతోడ నైకమ్ము పొందె.

భిక్షావతి : : లఘుటీక

౧

కున్నివారణోచ్ఛాతము : ఆకలిని బాపుకొనుట యనే దుఃఖమే

జన్మసిద్ధి : పుట్టిన యోగము

దళితములు : భేదపడినవి

స్నిగ్ధమతుల్ : కరుణగలవారు

అలదురు : దుఃఖించు

భవము : పుట్టుక

విజ్ఞులు : తెలిసిన వారు

అంగద : ఆకలి

పిచ్చులిప : అతిశయింప; ఎక్కువకాగా

ఆతిశయము : ఎండ; వేడి

ఉత్పల్లము : బాగుగావిడినది

అక్కటికము : కరుణ

మృగతృష్ణ : పొడచూపులు

అవధి : మేర

అవసరము : గృహము

భూయిష్ఠము : ఎక్కువగా నిండియున్నది

సౌదర్యము : తోడబుట్టుతనము

కరోష్ఠము : ఇంచుకవేడి

ఘ్రాంతము : దినాంతము; సాజ

౨

జ్యంభ : వికాసము
 ఆవిధము : చక్కగా తొలువబడినది
 అవిష్కృతము : ప్రకటితము
 విశ్వస్త : విధవ
 ప్రత్యహము : ప్రతిదినము
 మాన్యము : ఇష్టపూజన

౩

దరిద్రాణ : శేని
 నిద్రాణతన్ : నిదురలో
 అవగుంతనము : ముసుగు
 నృశంసుడు : క్రూరుడు
 ఉద్ధతము : గర్వోన్నతమైనది
 ఆభీలము : భయంకరము
 వైయాత్యము : దిట్టతనము
 ఆత్మావసము : స్వీయరక్షణము
 ఔత్సుక్యయై : చేయబూనినదై
 దృష్టము : చూడబడినది

౪

నూచీ కోణాంచల భేద్యగాఢములు : నూదిమొరలో పొడువదగి
 సంత దట్టమైనవి

నీరంధ్రము : సామలేనిది

కకుబాతము : దిగంతము

అవిలంబితము : వడిగలది

ప్రస్థానము : ప్రయాణము

నిష్కృతము : త్రోయబడినది

రంహశ్శక్తి : వేగముగల బలము

చామీకరము : బాగారు

చంచల : మెరుపు

ఉద్భూతము : నదలింపబడినది

నిర్ఘాతము : పిడుగు

నిర్వాదము : ప్రమోత

అదృష్టశక్తి : చూడబడనిశక్తి

యవనిసి : తెర

ఉపలము : రాయి

శీకరము : తుంపర

కిల్బిషము : పాపము

భేషజము : పైపైవేషము (మంతు)

సామ్యపథము : సమత్వముగలదారి

౭

దువ్వలువ : వెలగలవత్త్రము

స్వర్ణోపనయనములు : బంగారుకళ్ళజోడు

సంస్కార రహితము : చక్కచేయబడనిది

ఉదుటు : వడి

బెట్టిదముగ : గట్టిగా

౮

నులియుట : సలఁగు

నిలింపవిలాసిని : దేవతాసుందరి

విచికిలము : మల్లె

త్రప : సిగ్గు

ప్రస్మృతి : ప్రవర్తనము

పుల్లము : వికసించినది

అలతి : అల్పము

భిక్షావతి :: ప్రశ్నాపత్ర

1. 'భిక్షావతి' యను పదప్రయోగము "మానవతి" పదప్రయోగము మాటిదేనా ?
"భిక్షావతి" కావ్యనామము సమర్థించుము.
2. సృష్టి, స్థితి లయ లకు మానవధర్మమే మూలమని కవి యుద్దేశమా? ఎట్లు?
3. నేటిసాంఘికపరిస్థితుల ప్రతిబింబమే "భిక్షావతి". నిరూపించుము.
4. ఈక్రిందిప్రయోగములెట్లు సమర్థింతువు.
"పాశాని"; గులాబీకుసుమము; నిరాశర భాంభాఁ టకుటికాకాక్షణన శబ్దబుల్; కాణి.
5. "భిక్షావతి" పాత్రసోపానము సోదాహరణముగ వివరింపుము.

BHIKSHAVATHI

BY VAJJHALA KALIDAS

PRICE

1-8-0

PRINTED AT

MODEL STATIONERY & PRINTING WORKS

SAKCHI

JAMSHEDPUR.

FOR COPIES

V. KALIDAS

Editor ' PRAVASI '

JAMSHEDPUR

(BINAAR)

